

УОЛТЪР ТЕВИС ДОПЪЛНИТЕЛНО СВОЙСТВО

Превод от английски: Дж. Дестради, 1968

chitanka.info

— Ей сега ще ти покажа нещо — каза Фарнсуорт. Остави наполовина изпитата чаша с коктейл върху поличката на камината и изскочи от стаята.

Потънал в големия кожен фотьойл, примирен със света, аз останах да наблюдавам играта на пламъците. Каквото и да ми покажеше Фарнсуорт, щеше да бъде по-забавно от телевизията, която гледах всяка вечер по навик. Фарнсуорт, който притежаваше четири домашни лаборатории и богат изобретателен ум, не пропускаше да ми устрои най-забавната вечер от цялата седмица.

Когато се върна, той държеше в ръка малка кутия. Като я придържаше внимателно, Фарнсуорт се спря до камината и каза с тържествен вид:

— Миналата седмица поработих в химическата лаборатория. Исках да създам нов тип гума за изтриване. Нали знаеш, постигнал съм някой и друг успех в областта на пособията за чертане, особено с пространствената крива и фототензивното мастило. И така, бях се заел да изнамеря вещество, което да абсорбира графита, без да поврежда хартията.

Останах малко разочарован. Струваше ми се доста банално. Все пак попитах:

— И какво излезе?

Той набърчи замислен тлъстичкото си лице:

— Да, получих веществата и като че ли е добро. Само че, има една... хм... едно допълнително свойство, което малко ще затрудни употребата му. Свойство, иначе забавно, бих казал дори уникално.

Ставаше по-интересно.

— А какво е това свойство? — попитах.

Налях си от бутилката солидна доза ром. Не обичам ром, но го предпочитам пред доста странните коктейли на моя приятел.

— Ще ти го покажа, Джон — каза той. И отвори кутийката. Тя беше изпълнена с нещо като памук. Фарнсуорт порови в памука, извади една сива топка, голяма колкото топка за голф и постави отново кутийката върху поличката на камината.

— Това ли е твоята гума за изтриване? — полюбопитствувах.

— Да — отговори той. Приклепна и на един сантиметър от пода пусна топката. Тя скочи по обикновен начин. После отскочи отново и пак отново. Само че, това вече не беше обикновено, защото втория път

отскочи по-нависоко от първия път, а третия път — още по-нагоре. След около половин минута очите ми бяха на път да изскочат от орбитите, а топката отскачаше все по-нависоко. Грабнах чашата.

— По дяволите! — възкликнах.

Франсуорт улови топката с пълната си ръчичка. Усмиваше се с престорена скромност:

— Интересно, нали?

— Почакай — казах аз. — Тук има някакъв трик. Кажи какъв мотор си сложил в тази топка?

Очите му, широко отворени, изразяваха огорчение.

— Няма никакъв трик, Джон. Никакъв. Това е необикновена молекулярна структура.

— Структура! — казах аз. — Топка, която отскача, трябва да получава енергия отнякъде. И никак не ме интересува каква е молекулярната ѝ структура. Не може да получиш енергия от някакво тяло, ако преди това не вложиш в него такава.

— Ах! — каза той. — Именно това е интересното. Естествено, ти имаш право. Топката наистина получава енергия. И ще ти покажа как.

Пусна отново топката и тя започна да отскача все по-нагоре докато достигна тавана. Фарнсуорт се опита да я хване, загуби равновесие, изпусна топката, която се удари в камината и премина през стаята. Чукна се в отсрещната стена и отскочи върху другите стени, като набираше все по-голяма скорост. Когато се стрелна пред очите ми като куршум, започнах да се тревожа. Тя обаче, се удари в дебелите пердета, окачени на прозореца, скоростта ѝ намаля, колкото беше нужно да падне на пода. Топката моментално започна да подскача отново, ала Фарнсуорт премина тичешком през стаята и я улови. От него се стичаше пот. Той прехвърляше топката от едната в другата ръка, сякаш тя пареше.

— Ето я — каза той и ми я подаде. — Едва не я изпуснах. Ледена е.

Поех я от ръката му:

— В хладилника ли я държиш?

— Не. Преди няколко минути температурата ѝ беше стайна.

— Почакай малко — казах. — Аз съм само един обикновен гимназиален учител по физика, но тия неща ги знам по-добре.

Движението в топла среда не може да охлажда дадена вещ, освен ако има изпарение.

— Тук действа твоят принцип за поглъщане и произвеждане на енергията, Джон — каза той, — топката губи топлина, а придобива енергия. Просто превръщане.

Зяпнах объркан.

— Искаш да кажеш, че това нещо превръща топлината в кинетична енергия?

— Изглежда.

— Но това е невъзможно.

Той се усмихна замислено. Топката не беше вече толкова студена и я държах в скута.

— Това става при парната машина — ми припомни той, — а също и при парната турбина. Естествено, те не са толкова производителни.

— Да, те работят механически само защото водата, превърната в пара, се разширява.

— Тази топка прави същото, само че по друг начин — обясни той, като опитваше коктейла. — Не знам точно как — може би се касае за пиезоелектрическо явление при движението на молекулите. Направих няколко опита. Измерих ударната ѝ енергия и я сравних със загубата на топлина. И мога да ти кажа, че нейната ефективност е 98 на сто. Изглежда, че тя превръща много добре топлината в отскок. Интересно, нали?

— Интересно ли? — почти изхвъркнах от фотьойла. Главата ми се въртеше. — Ако не ми се подиграваш Фарнсуорт, това нещо е по-важно от откриването на огъня.

Той се изчерви от скромност:

— Аз също си помислих — призна той. — Човече, помисли за топлината, която имаме на разположение.

Развълнуван отпихах от рома.

Фарнсуорт продължаваше да се усмихва, напълно доволен от себе си:

— Предполагам, че бихме могли да сложим това нещо в кутия с инверсори и да я накараме да отскача в...

— Аз виждам и по-далече — прекъснах го. — Но няма да стане. Цялата кинетична енергия отново би се превърнала в топлина, в удар и

топката би получила такова ускорение, че би могла да пробие кутията.

— Как би я използвал тогава?

— Ами че, би трябвало да затворим херметически топката в голям стоманен цилиндър, да го свържем с колян вал, после да придадем начално движение напред и назад на машината, която би могла да функционира като двигател с вътрешно горене или нещо подобно — казах аз, като изгълтах остатъка от питието. — Топката ще може да получи нужната ѝ топлина от въздуха на една обикновена стая. Като монтираш този агрегат в къщи, той ще ти изпомпва вода, ще поставя в движение разни генератори и в същото време приятно ще охлажда.

Седнах целия разтреперан и отново си налях. Фарнсуорт беше взел от мене топката и я слагаше в кутията. Той беше възбуден. Бузите му бяха порозовели, а очите му необикновено искряха.

— А какво ще направиш, ако желаш само да охладиш помещението, а няма никаква работа за вършене?

— Това е просто — казах аз. — Пусни машината да върти някакъв вал или да вдига и спуща тежести или нещо подобно вън от къщи. Ако през зимата не желаш да губиш топлина, достатъчно е да монтираш машината във външна постройка, да я свържеш с генератор и да я използваш за каквото и да е отопление например. И през декември във въздуха ще се намери достатъчно топлина.

— Джон — каза Фарнсуорт, — ти си наистина изобретателен. Може би ще стане работата.

— И още как! — В главата ми се зародиха големи планове. — Даваш ли си сметка, че това е отговорът на въпроса за слънчевата енергия. Огледалото и селенът са ефикасни най-много до 10 на сто. Помисли си за гигантските поглъщателни станции в Сахара, онзи пек там и огромната нужда от напояване. — Направих малка пауза за ефект. — Фарнсуорт — казах, — това откритие може да промени лицето на земята.

Фарнсуорт изглеждаше погълнат от мечтите си. Най-после ме погледна и рече:

— Най-добре ще бъде да се опитаме да построим модел.

Бях толкова възбуден, че цяла нощ ми се присънваха енергетични станции, океански съдове и даже автомобил, задействуван от топки, задвижващи четири цилиндъра. Проектирах мислено и космически кораб във форма на снаряд с огромна гумена топка в единия край, със стабилизатори за правилно насочване, а топката, като решение на най-важния проблем в ракетната техника — излишъка от топлина. Върху скалист терен трябваше да се построи огромна циментова стартова площадка, върху която да отскача корабът. Това, естествено, нямаше да бъде удобен начин на пътуване. На другата сутрин телефонирах на директора и му казах да ми потърси заместник за остатъка от седмицата, тъй като щях да бъда извънредно зает. След това започнах да работя в работилницата, която се намираще в приземния етаж, като се мъчех да конструирам модел. Той трябваше с помощта на коленна ос, дозиращи клапани и регулиращи цилиндри да поеме малко от кинетичната енергия на топката, за да бъде полезно използвана. Тъкмо разработвах циркулационния вентилатор за прекарване на топлия въздух около топката, когато влезе Фарнсуорт. Той държеше внимателно под мишница сфера, голяма колкото футболна топка. Ако я беше приготвил според моите указания, трябваше да тежи около осемнадесет килограма. Набръчканото чело издаваше безпокойството му.

— Изглежда добра — казах. — Какво ти е?

— Нещо май не е в ред — промълви Фарнсуорт. — Проверих проводимостта и ми се струва прекалено ниска.

— Точно върху това работя. Чисто технически въпрос. Трябва да се наpomпа достатъчно количество топъл въздух върху топката. Можем да го постигнем и с по-малко от двадесет на сто загуба на полезно действие. А това за една машина е нищо.

— Може би имаш право. Но този материал е още по-лош проводник на топлината от гумата.

— Вчера като че ли топчицата нямаше такива затруднения — забелязах аз.

— Да, но вчера тя имаше достатъчно време да се загрее преди да я пусна в движение. И съотношението маса-повърхност в случая беше доста ниско. Колкото по-голяма е сферата, толкова по-голяма е вътрешната маса по отношение на повърхността.

— Имаш право. Смятам обаче, че сме в състояние да преодолеем тази трудност. Можем да направим повърхността на топката във форма на пчелни клетки и да използваме част от работата на машината за задействуване на помпа за топъл въздух. Ще видиш, че ще стане.

През целия ден работих на струга, пилах, рязах. Притегнахме здраво голямата топка в челюстите на менгемето, но не можахме да довършим всичката работа до вечерта и Фарнсуорт ми предложи да остана да спя у него. Бях твърде уморен, за да се връщам в къщи, а и за да мога да заспя дълбоко. Фарнсуорт живееше в предградията на Сан Франциско до една автомобилна магистрала.

През цялата нощ се борих с възглавницата и завивките. Чувах в просънница грохота на минаващите камиони. А в съзнанието си виждах сивата топчица, която непрекъснато отскачаше, отскачаше, отскачаше...

Призори се събудих напълно. В ушите ми бучаха трясъци, които идваха от приземния етаж. Грабнах панталоните и сакото и почти се сблъсках с Фарнсуорт, който търсеше пипнешком обувките си в хола. Двамата буквално прелетяхме по стълбата до работилницата. А там цареше пълен хаос: навсякъде бяха разхвърляни изпочупени инструменти, а на пода, преобърнатата до стената, видяхме тежката маса, на която бяхме прикрепили топката. Самата топка беше изчезнала. Видът на този хаос, а и мисълта за това, което означаваше, ме събудиха окончателно. Вероятно преминаването на някакъв тежък камион по автострадата беше предизвикало размърдването на топката. А тя беше достатъчно голяма, за да повлече и масата в отскока си и в лудешки танц се беше изтръгнала от менгемето. Последствията се разбираха от само себе си, тъй като топката получаваше допълнително ускорение при всеки скок. Но къде беше сега топката? Фарнсуорт извика:

— Погледни!

И аз проследих направлението по месестия му пръст, който сочеше един от ъглите на помещението. Там се виждаше изкъртен прозорец, през който спокойно можеше да мине тяло, голямо колкото футболна топка. Отвън проникваше слаба светлина. И тогава видях топката. Тя подскачаше мързеливо в двора на Фарнсуорт. Тревата

щеше да забави движението ѝ докато успеем да я хванем. В противен случай...

Изкачих светкавично стъпалата. Бях успял да видя по-далеч от двора нещо, което ме бе уплашило. На няколко метра от мястото, където подскачаше топката, започваше широката циментова лента на автострадата. Преминах през къщата до задната вратичка, изтичах навън и излязох на двора тъкмо навреме, за да видя първия отскок на топката върху цимента. Замръзнах на мястото си като омагьосан. След меката пръст, която беше поела част от енергията на топката, циментът сега беше като стартова площадка. Топката мигновено подскочи нависоко. Стартирах през двора към нея като в себе си се молех следващия път да падне върху тревата. Тя падна, преди да успее да стигна до нея. Падна пак върху цимента и се издигна най-малко на петнадесет метра.

Главата ми мигновено се изпълни с хиляди мисли, като тази например: да вземем от къщата дюшеци или да направим мрежа, за да можем да укротим тези осемнадесет килограма развилняла се енергия. Но бях неспособен да мръдна от мястото си. Видях как топката отново се спущаше върху пътя. Тези мигове бяха ужасни. Този път тя отскочи най-малко на тридесет метра, падна пет метра по-напред по посока към града и после се извиси на около шестдесет метра. Когато се приземи, ударът беше толкова силен, че сигурно се е почувствувал в радиус от петстотин метра. Видях как топката се сплескваше при всеки удар и как се стрелваше нагоре с удвоена скорост. Изведнъж ми хрумна нещо. Обърнах се мълниеносно и се затичах към дома на Фарнсуорт. Той трепереше от хладината на сутрешния въздух в градината. Погледна ме като уплашено дете.

Почти му изкрещях:

— Къде са ключовете от колата ти?

— В джоба ми...

— Ела! — Хванах го за ръката и го завлякох към гаража. Взех ключовете, запалих мотора и нарушавайки най-малко седем параграфа на правилника за движението, излязох на магистралата по посока на топката. — Виж! — казах му като се мъчех да внимавам в пътя и едновременно да локализирам топката. — Опасно е, но може би ще успее да докарам колата под топката, така че да падне на покрива и да го пробие. Това ще я забави колкото е необходимо, за да я хванем.

— А какво ще стане с колата ми?

— А какво ще стане с първата къща или с първия човек, когато тя падне в Сан Франциско?

— Ох — каза той. — Не бях помислил за това. Намали скоростта.

Изпълних заповедта му и подадох главата си от прозореца. Сега беше по-светло, но от топката — никаква следа. Ако стигне до града, ще падне от височина най-малко десет или двадесет мили, а може би и от четиридесет.

— Може би ще се издигне толкова високо, че да изгори преди да стигне до земята, като метеорит...

— Невъзможно! — припомних му аз. — Нали знаеш, че има собствена система за охлаждане.

Фарнсуорт отвори уста, за да каже нещо, но точно в този миг чухме глух удар. Видяхме как топката падна на една поляна до автострадата и отскочи нагоре, но очевидно с по-малка сила. Мекият терен я беше удържал до известна степен. Без да погледна как се издигаше, изкарах колата от пътя и поех, влачейки парче от телена ограда към точката, където тя беше паднала. Не бях сбъркал. Там се беше образувал малък кратер с дълбочина около един метър. Изскочих от колата и погледнах нагоре. Бяха ми необходими няколко секунди, за да я забележа точно над главата си. Осветена от една страна от бледото сутрешно слънце, тя изглеждаше като малко светло петно, все по-малко и по-малко. Моторът на колата работеше и аз изчаках няколко секунди, докато топката се появи и изчезна пак. Почаках още няколко мига, докато успея да определя горе-долу посоката на движение и извиках на Фарнсуорт да излезе от колата, за да не излага живота си излишно на опасност.

Скочих в колата и я закарах сто метра по-напред, където според моите пресмятания трябваше да падне топката. Подадох се от прозорчето и погледнах нагоре. Топката изглеждаше колкото яйце. Обърнах колата в съответната посока и избягах, за да спася и своята кожа. В следващия миг топката се приземи на около двадесет метра от автомобила. Вече разбрах, че това, което се мъчех да направя беше всъщност невъзможно. Единствената надежда беше, топката да падне в някое езеро, в морето или върху пясъчна дюна. Не ни оставаше друго, освен да я следим и да я приберем, ако се намокреше достатъчно. Този

път беше отскочила върху мек терен, без да увеличава скоростта си. Но независимо от това, тя се издигна на голяма височина.

Изгубих я от погледа си за една минута, която ми се видя цял живот. А след това — като че ли напук на нас — топката падна с оглушителен трясък върху цимента на автострадата. Видях как се удари и после се стрелна нагоре като ракета, оставяйки по цялата ширина на автострадата цепнатина, широка колкото пръст.

„Небеса — помислих си, — сега я втасахме... А следващия път?“

Времето, което прекарахме с Фарнсуорт с погледи, забити нагоре да търсим топката, ни се стори безкрайно. Когато тя се появи, едва можахме да я проследим. Виеше като бомба и подобно сива мълния падна на петстотин метра от мястото, където се намирахме. Не я видях, обаче, да се издига отново. Спогледахме се мълчаливо. После Фарнсуорт промълви:

— Може би е паднала в някое бласто?

— Или в най-голямата купчина тор на света — казах аз. — Да вървим!

Скъпо щеше да ни струва, ако през тази нощ собственикът на нивата си беше в къщи. Изпотъпкахме всичко, което беше пред нас, за да претърсим наоколо. Търсихме около десетина минути. Но така и не намерихме топката. Открихме само една дупка в земята, дълбока шест метра, която можеше да бъде кратерът на мъничък метеорит. Но и на дъното му топката не се виждаше. Взирах се с отчаяние повече от минута докато очите ми успяха да различат хиляди сиви парченца. Една и съща мисъл хрумна и на двама ни. Тъй като беше лош проводник на топлината, топката беше изразходвала в този последен удар цялата си топлина. Като топка за голф, потопена в течен въздух и пусната на земята, тя се беше пръснала. Смъкнах се на дъното на дупката, събрах няколко парченца внимателно с кърпата си, тъй като не знаех до колко се бяха изстудили. Да, наистина това беше веществото, от което беше направена топката, а парченцата бяха постудени от лед. Покатерих се вън и казах:

— Да вървим в къщи.

Фарнсуорт замислено ме погледна и като наведе глава, каза:

— Какво ще стане според теб, когато тези парченца се размразят?

Загледах го втренчено. За миг си представих малки парченца, които скитат наоколо безразборно, отскачайки и блъскайки се в сградите на Сан Франциско и из други двадесет окръга, без да ги е грижа къде ще попаднат, движейки се с нарастваща скорост, захранвани с енергия от топлината на въздуха.

После съгледах бараката за инструменти от другата страна на нивата. Но Фарнсуорт се оказа по-бърз от мен и затича нататък. Донесе две лопати и ми подаде едната. Без да си проговорим в продължение на няколко часа ние хвърляхме пръст в дупката. Необходимо ни беше доста време за да запълним шестметровата дупка, защото работехме много внимателно и затъпквахме земята много силно и много здраво.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
10/1968 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.